

Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fiorini v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 10 franci cu porto postei.

TRANSILVANI'A.

Abonamentul se face numai pe cate 1 anu intregu. Se abonéza la Comitetulu asociatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domni collectori.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Nr. 4.

Brasiovu 15. Februaru 1871.

Anulu IV.

Sumariu. Scurta istoria a societatei iesútilor. (Continuare.) — Invidi'a cá vitiu nationale. — Colectiune de diplome istorice transilvane. — Unu dialogu politicu intre Alessandru Ipsilanti si Tudoru Vladimirescu. — D'in pomelnicul martirilor romani dela an. 184⁸/₉. (Continuare dela Nr.ii 19 si 20 d'in a. 1870.) Bibliografia.

Scurta istoria a societatei iesútilor.

(Continuare.)

Atentate in contra principiloru de Orani'a. Asia numitele provincii séu staturi olandice, adeca Belgiu si Oland'a (Niederlande), au luptatu aprópe patrudieci de ani, pentru cá se scape de tirani'a bigotului rege alu Spaniei Filipu II., cumu si de multele rele, câte suferea acelea tieri dela iesuiti, carii ajunsesera la atàta, in càtu in locu de a'si vedé de beserica si de scóle, in vreo noue cetati prepará prafu si glontia pe sam'a spanioliloru, éra cetatea Ultraiectulu (Utrecht) o jucara pe man'a lui Filipu, din care cauza olandii dederu in judecata si taiara pe trei iesuiti, anume Ioanu Baptistu Bodden, rectoriu de colegiu, Gerwardu Posmann, procuratoriu si Filipu Nottin, coadjutoriu.

Principele Guilielmu I. de Orani'a si comite de Nassau, numitu „tacutulu“, se pusese in a. 1570 in fruntea insurrectiunei; de aceea iesuitii inca decisera cá mai antaiu se'lu perda pe acesta, ceea ce inse nu mergea asia usioru. In fine abia in an. 1582 aflara pe unu june in etate camu de dóuedieci si cinci de ani, anume Ioanu Jaurequy, carui ii promisera si bani multi, si unu locu in ceriu tocma la midiulocu intre Domnulu Christosu si intre Fetiór'a Mari'a. In 18. Maiu fiendu dumineca, fanaticulu Jaurequy strabatù p'intre multfme pàna in locuinti'a principelui, unde trase asupra lui cu pistolulu si 'lu nemerí prin falci, fàra cá se'lu omore, inse assassinulu fu macelatu de càtra alti acolea pe locu. Iesuitii complici scapara cu fug'a pe teritoriu strainu, numai calugarulu dominicanu anume Timermanu, care confessase si cuminecase pe Jaurequy, cumu si unu spaniolu, anume Venero, carele inca au sciutu de planulu assassinatulu, cadiura in man'a justitiei si fusera ucisi in modu infricosiatu. Cu acésta inse principele Guilielmu de Orani'a totu nu scapà de mórte, pentruca de si iesuitii fusera scosi d'in tíera cu tóta necrutiarea dictata de interesulu securitateri publice si personali, cá si de resbunare, ei inse totu aflara in 1584 unu altu sicariu, anume Baltasaru Geraerts, alias Guyon, carele in 10. Iuliu alu aceluasi anu omorí pe Guilielmu prin un'a puscatura de pistolu incarcatu cu trei glontie, apoi o luà la fuga, fu inse prinsu in siantiurile

fortaretiei Delft, unde commisese si assassinatulu, carele apoi indata si marturisi, cà patru iesuiti ii promisera de siguru imperati'a ceriului si cunun'a de martiru, déca va omorí pe ereticulu Guilielmu, apoi mai adaose, cà principele de Parm'a, care pe atunci era locutienetoriu alu regelui Filipu pentru Oland'a, cumu si presedentele consiliului guberniale anume Christofu de Assomville inca l'au incuragiatu si 'iau tacutu mari promissuni, déca va commite acelu assassinatu. Acestu assasinu inca fu ucisu intre cele mai fioróse torture. D'in contra regele Filipu inaltià pe famili'a sicariului la rangu nobilitariu, éra iesuitif tienura in onórea lui processiuni larmóse, si in predicele loru ilu dechiarara prin tóte tierile de martiru, carele cu fapt'a sa implinise voi'a lui Ddiu.

Guilielmu „tacutulu“ avuse unu fiu, anume Mauritiu de Orani'a, carele de si june, fu alesu de càtra locutori in loculu tata-seu pentru frumosele sale calitati. Iesuitii se decisera a'lu perde si pe acesta, acumu inse era si mai anevoia a da preste vre-unu omu desperatu, pentruca si cei mai fanatici se temea de barbarele torture, la care era supusi aceea, pe care olandii potea pune man'a. In fine iesuitii totu aflara pe unu ticalosu de dogariu séu butinariu d'in orasiulu Donay. anume Petru Panne, omu saracu. Acestuia i promisera iesuitii pre langa locuintia sigura in imperati'a ceriului, inca si un'a pensiune bunicica pe acestu pamentu, déca va scapa cu viétia. Tandal'a de Panne armatu cu unu pumnariu cu patru taisie, benecuventatu la altariu de iesuitii d'in Donay, caletorí la cetatea Leyden, unde petrecea pe atunci Mauritiu de Orani'a. Panne inse cu tóta instructiunea ce'i dedese atàtu rectoriulu, càtu si confessariulu iesuitu d'in Donay, ajungèndu in Leyden, se perdù, se rataci, se incurcà, politi'a ilu prinse, éra elu de frica descoperi totu complotulu iesutiloru. Acestu ticalosu inca 'si platí nebuni'a cu viéti'a, éra asupra iesutiloru se luara mesure si mai aspre, si mai crude, pàna candu in fine provinciile olande scapara cu totulu de spanioli dupa un'a lupta inversiunata, care se incinsese pe unu periodu aprópe de patrudieci de ani.

Atentatu in contra vietiei imperatului Romaniloru Leopoldu I. Imperatulu Rudolfu, carele a pusu pe Basta, cá se omóre pe Michaiu bravulu,

fusese condus de iesuiti intoama că si Filipu II. regele Spaniei. Imperatul Ferdinandu II., care cu nimicu nu a fostu mai bunu decâtu Filipu, a fostu crescutu d'in mic'a copilaria de iesuiti, inveninatu de doctrinele loru, iritatu si amagitu că se verse sangele la sute de mii si milióne, cu scopu mai virtosu de a funda cu tempu un'a monarhia catholica universală. Imperatul Leopoldu, care succese la tronu in a. 1658, fusese crescutu si instituitu de micu de cătra duoi iesuiti, anume Müller si Neidhardt, apoi mai tardu se facu si elu „affiliatulu“ societatei, adăca iesuitu in fracu. Se intielege, că acea educatiune fu fôrte bigotta. Veneratiunea lui Leopoldu I. pentru iesuiti a fostu atātu de mare, in cătu precumu se esprimu unii istorici, elu in nauci'a sa ii punea alaturea cu Ddiu. Iesuitii la curtea lui Leopoldu se află cumu amu dăce, in permanentia. Celu puçinu căte patru iesuiti d'in cei mai iscusiti si raffinati, mai toti că confessari, portă de nasu pe elu, pe mam'a si pe soci'a lui, cumu si pe comandantele supremu Carolu de Lotaringi'a. Óre inse iubea si iesuitii pe Leopoldu I., precumu ii iubea elu pe acefa? Neci-decumu. Iesuitii adăca vediendu, că cu Habsburgii nu o mai potu scóte la scopulu loru, se alaturara, precumu s'a mai dăsu, pe langa Ludovicu XIV. Pentru că se póta jóca mai multe coróne pe capulu acestuia, ei isi propusera a incurca pe Leopoldu in guere cătu se póte mai periculóse, éra intre altele stá de elu cu totu-adensulu, că se si calce juramentele fatia cu Ungari'a, se i stérgea constitutiunea, se sfarme drepturile protestantiloru, si asia aducându i la desperatiune, se i inpinga la rebelliune. Pe atunci inse imperiulu era storsu si amaritu de consecentiele guerei celei religióse de treidieci de ani, éra turcii inca totu mai domnea si devastá in Ungari'a, unde se asedia-sera de multu cu residenti'a in Bud'a; éra de alta parte Ludovicu XIV. inca se prepará in contra lui. Asia Leopoldu I. cu tóta simplitatea si cu totu bigottismulu seu, totu a priceputu celu puçinu atātu, că nu va fi bine că se mai scóle si pe popórale Ungariei asupra sa. Acésta moderatiune iesuitii o esplicara de crima si decisera a i lua viéti'a, inse cumu? Asta-data nu prin pumnariu si nu prin pistolu, ci in modu multu mai rafinatu.

Pe la inceputulu anului 1670 a inceputu si sanetatea imperatului a suferi asia, in cătu mergea d'in reu totu in mai reu, adăca cumu amu dăce, se uscă pe pitióre. Medicii nu dá preste caus'a morbului, éra in publicu se sioptea ici-colea cuventulu: „veninu, toxinu, Gift.“ In Aprile alu aceluasi anu adusera la Vien'a pe unu nobilu d'in Milano, anume Iosifu Franciscu Borro, carele era si medicu renumitu. Acelu medicu promise, că elu va cura pe imperatulu si lu va scapa de mórte. Lui Leopoldu inse i fu frica de iesuiti a primi pe Borro dio'a mare, ci ilu recepea sér'a tardu in audientia strinsu secreta. Dupăce Borro cercetă starea bolnavului si lu află cu totul debilitatu, aruncandu ochii prin chilia observă,

că cele duóe facii de céra ce ardea pre mes'a imperatului avea una fiacara fôrte rosiia si stropitória, d'in care esia unu aboru albu, care se si cristalisese pe plafondulu chilie. „Aerulu acestei chilii este inveninatu, éra veninulu ese d'in aceste luminari,“ dăse Borro. Indata chiamara si pe mediculu de casa alu imperatului, adusera totu restulu faciiloru destinate pentru chilia imperatului, dupa aceea analisandu-le cu mare grija, aflara, că festila fiacarei luminari fusese inmoiata in zama de arsenicu (pétr'a siorecelului). In duoedieci si optu punti de facii aflara duoi punti si trei patrarie arsenicu. Un'a festila taliandu-o in bucatiele si amestecandu-o cu carne, o aruncara la unu cane, carele in restempu de un'a óra insocita de doreri intricosiate, a si crepatu.

In câteva luni Borro vindecă pe imperatulu deplinu. Dara cine a fostu liferantulu acelu facii inveninate? Acela a fostu insusi procuratoriulu, adăca economulu conventului iesutiloru d'in Vien'a. Cine voiése se afle mai multe despre acelu atentatu alu iesutiloru, se caute in „Sammlung der politischen Schriften des Prinzen Eugen von Savoyen, 8 Bände. Stuttgart 1811—1821,“ in tom. 8-lea pag. 49—82.

Atentatu in contra regelui Portugaliei Don Iosifu I. Acelu atentatu s'a comisu in 3. Sept. 1758 pe la duoe óre dupa mediulu nóptei, pre candu elu venea cu trasur'a sa dela palatulu comitelui Tavora, unde si petrecuse. D'in trei puscaturi numai unu glontiu ilu nemerf greu in mana. La acelu atentatu unu spre diece iesuiti au fostu compromisi fôrte greu, altii preste una suta insi mai usioru. Toti au fostu aruncati in prinsóre, éra uniculu, Gabriel Malagrida, fu condamnatu chiaru de cătra inquisitiunea compusa d'in calugari la mórte pe rugu (rogus), si asia fu arsu de viu in 20. Sept. 1761. Genialulu ministru Pombal ingriji totu-unadata, că aprópe un'a miie duóe sute de iesuiti se fia ecsilati, inbarcati si trimisi papei Clemente XIII. la Civitta-vechia. Tóte averile iesutiloru fusera confiscate pe sam'a statului. Pentru că se ne facemu óresi-care idea despre colossalile avutii adunate de iesuiti in tóte tierile, insemnamu aici numai atáta, că cu ocasiunea alungarei loru d'in Portugali'a, ministrulu Pombal si celelalte auctoritati a le tieri aflara intr'unu singuru ospitiu (monasteriu) de alu iesutiloru, numitu s. Franciscu Borgia, in casele numite a le missiunei, atáta auru si argintu, in cătu duoe septemane avura se care de acolo si se asiedie in localulu tesaurulu publicu.

Iesuitii in Spani'a. Ecsilarea loru. Nicairi pe lume nu le-a mersu asia bine iesutiloru, precumu le-a mersu in Spani'a, că in sinulu lui Avramu. De candu a domnit acolo tiranulu Filipu II., toti regii căti au urmatu la tronulu Spaniei, pàna pe la an. 1760 au fostu si bigoti, si hebeuci, cu singur'a exceptiune de Filipu V., inse si pe atunci, déca regele nu era prostu dela natura, era inse socia-sa Elisabeta de Parma, pre cătu usióra de mente, pre atáta si bigota, domnita cu totul de iesuiti. Dela 1746

inainte fiulu acestora Ferdinandu VI., unu ipochondru si aprópe smintitu, era condusu numai de confessariulu seu si de muma-sa, d'in care cauza nu a suferitu cá iesuití se fia pedepsiti neci chiaru pentru rebelliunea cea mare si pentru guer'a civile portata de ei, in contra statului in tíer'a Paraguay, pe care voiá se o tiena cu forti'a pe sam'a societatei loru. Dupa mórtea acestui rege nefericitu, care nu a lasatu elironomi d'in cópsele sale, in 1760 a urmatu la tronu frate-seu Carolu III., carele p'ana atunci domnise in Neapole si in Sicili'a. Acestu singuru rege d'intre toti regii spanioli nu a placutu iesuitiloru, d'in cauza cá elu conversá bucurosu cu ómeni de spiritu, citea bucurosu câte una carte mai de dómne-ajuta, éra pe iesuiti ii tiena in ceva respectu. Ce facu iesuitii? Ei rabda cu mare greutate pe „acelu ereticu“ la tronu p'ana in 1766; atunci inse in urm'a cointelegerei avute cu Rom'a, trei iesuiti fruntasi, anume Isidoru Lopez, Michailu Benavente si Ignatiu Gonzalez impreuna cu alti cátiva subordinati de ai loru, punendu-se in capulu plebei bigotte, organisara unu complotu infricosiatu, d'in care in nóptea d'in 23. Martiu alu aceluasi anu prorupse un'a rebelliune cumplita, in cátu garnisón'a ne fiendu in stare de a o reintrena, regele se vediù necessitatu a fugí dela Madridu la Aranjuez. Éra fiendu-cà plebea, p'intre care se vedea amestecati cátiva iesuiti, racnea d'in poteri: „Diosu cu ministrii! Se traiésca societatea iesuitiloru!“ regele nu avù in catrau, dimise pe ministrulu Grigory si pe episcopulu Roxas, pe care iesuitii inca nu'lu potea suferi, cà-ci acestu episcopu apucase pe de inaintea loru si se facuse confessariu alu regelui. Intr'aceea regele inca pacalí pe iesuiti, pentrucà in locul lui Grigory chiamà de ministru primariu pe comitele de Aranda, gubernatoriu alu Valenciéi, omu luminatu, prudente si tare de caracteru, carele adeca era in stare de a lua si mesure extraordinarie. Asia s'a si intemplatu. Aranda isi luà de colegi totu barbati de caracterulu seu, dupa aceea pentrucà se adórma pe iesuiti, facù pe regele cá se dea amnestia generale, insocita numai de câteva esceptiuni. Indata apoi se incepù cercetare in contra celoru neamnestiati. Ce se vedi? Acestia descopere de buna voia, netorturati, complotulu intregu, aratandu anume pe iesuitii carii 'iau pusu la cale si le-au inpartitu bani, cumu sí cà scopulu acestora fusese a detrona pe rege si a pune in locul lui, pe frate-seu mai teneru, Don Ludovicu, care era unu fanaticu desiuchiatu. Totu pe atunci se prinse si unu cursoriu, care aducea dela Roma una epistola a generariului Ricci càtra egumenulu iesuitu dela Toledo. In acea epistola secreta iesuitiloru li se dà instructiune, cá se scornésca despre regele Carolu III., cà elu nu ar fi fiu legitimu alu lui Filipu V., ci cà mama-sa Elisabet'a l'ar fi facutu in adulteriu cu cardinalulu Alberoni. Se mai prinsera inca si alte duoe epistole de acelasi coprinsu la duoi iesuiti, carii caletoarea in secretu dela Madridu la Rom'a. Asia acumu

era compromisa nu numai corón'a, ci si onórea regelui, care era inferatu de bastardu, si onórea mame-sei, care intr'aceea repausase. Atunci regele se induplecà la mesure extraordinarie in contra iesuitiloru. In 28. Febr. 1767 s'a tienutu consiliu ministeriale strinsu secretu, in care s'a luat u conclusu despre ec-silarea iesuitiloru d'in tóta Spani'a si d'in colonii. Membrii consiliului se legara cu juramentu si sub pedepsa de mórte a pazi cea mai profunda tacere p'ana la dio'a ecsecutiunei. Indata apoi ministrulu Aranda trimise càtra toti capii administratiunei publice si càtra toti comandantii de trupe d'in cetati, pe unde se aflá iesuiti, d'in Spani'a si d'in colonii, câte unu plicu (pachetu) prevediutu cu sigilulu regescu, de coprinsu identicu; acelu plicu inse era pusu in altulu, in care se aflá numai unu biletu, care tiena: „Acésta scrisóre prevediuta cu trei sigile, sub pedéps'a mórtei nu o veti deschide p'ana in 2. Aprile pe la apusulu sórelui, si totu pedéps'a de mórte va fi partea ta, de vei cuteza a spune cuiva, ori-si cui, cà ati primitu vreo scrisóre secreta.“

Acea scrisóre secreta prevediuta cu trei sigile se deschise in totu coprinsulu monarchiei in 2. Aprile sér'a, si tiena intre altele: „Prin acésta te investescu pe tene (N. N.) cu tóta potestatea mea regésca. Indata ce ai deschisu acésta scrisóre, se scoli tóta poterea armata d'in districtulu teu si insocitu de aceea se maneci indata la cas'a séu colegiulu iesuitiloru. Ajungèndu acolo, veti pune la fia-care pórtà câte una vigilia, dupa aceea se destepti d'in somnu pre toti membrii societatei si se'i arestati pe toti. Apoi incuieti archivele si camerele de provisiuni cu sigilulu regescu, puneti sub custodia tóte cartile si charthiile câte se voru afla, si anuntiatu iesuitiloru cà au se mérga cu voi, fàra cá se póta lua ceva cu sine, decàtu cartile loru de rogatiune, mantel'a si pelari'a, cumu si schimburi (rufe albe) necesarie pentru un'a caletoria departata. Indata apoi veti aduce cara câte voru trebui, veti incarca pe iesuiti si veti da soldati cá se'i escorteze p'ana la portulu pe care vi'lu insemnu eu aici. Acolo stau gat'a corabiile, care voru duce pe parenti la locul destinatiunei loru. Indata ce ati datu pe arestantii vostrii in manile capitaniiloru de corabii, sunteti scapati de responsabilitate. Eu inse ve spunu voue, cà déca dupa imbarcarea parentiloru se va mai afla vreunulu, fia macaru si morbosu, in gubernementulu séu provinci'a vóstra, vei fi pedepsitu cu mórte. „Yo il Rey,“ adeca eu regele.

Siese mii de iesuiti fusera scosi in modulu acestu geniale d'in Spani'a in un'a singura nópte si fusera trimisi la Rom'a. La audirea acelei sciri pe generariulu Ricci ilu apucà lesínulu, éra dupa aceea vení in furia mare si iute induplecà pe pap'a, cá se scrie fórte seriosu regelui si se'lu provóce a'si revoca mesur'a luata in contra iesuitiloru. Nimicu n'a folositu; Carolu III. vetamatu de mórte prin iesuiti, nu le-a ertatu loru crim'a in tóta viéti'a sa, precumu nu le-a ertatu neci fiu-seu Carolu IV.

Ecsilarea iesuitiloru d'in alte tieri catholice. Ferdinandu IV. regele Neapolei si alu Sici-
liei, fiulu regelui Carolu III. dela Spani'a, ajutatu
de ministrulu seu Bernardu Tanuzzi, puse a se ri-
dica toti membrii societatei iesuitiloru in nóptea d'in
20. spre 21. Novembre 1767, dupa care apoi si fu-
sera transportati indata la Civitta-Vechia in staturile
papali.

Pàna si junele duce Ferdinandu de Parma si
marele magistru ale cavaleriloru Ioaniti dela Malta,
anume Emanuel Pinto, isi curatira tierutiile loru de
iesuiti. Pap'a Clemente XIII. era cu totulu in pote-
stata iesuitiloru, de aceea elu si cercà totu ce'i stete
prin potentia, cá se induplece pe monarchii catholici
a'si retrage mesurile loru luate in contra iesuitismu-
lui, éra pe Ferdinandu de Parma avù curagiulu de
a'lu si anathemisa. La acésta Franci'a si Neapolea
respunsera cu invasiunea armata a unoru districte pa-
pali, éra Spani'a si Portugali'a cu proteste energióse.

(Va urma.)

Invidi'a cá vitiu nationale.

Pe siesurile Dunarei locuescu multi bulgari ame-
stecati cu romanii, séu in comune invecinate. Pe la
orasiele romanesci inca sunt destui bulgari. Popo-
rulu bulgarescu pre càtu este de seriosu si laboriosu,
pe atàta este si tacutu; genialitatea 'i lipsesce mai
preste totu, se bucura inse de unu spiritu observa-
toriu. Acestu poporu si-a formatu un'a opiniune fórte
sinistra despre caracterulu romanescu. Bulgarii adeca
d'icu: Vlachi sunt rei la ànima si pismatareti. Si
érasu. Pe adeveratulu vlachu ilu poti cunóscé mai
usioru d'in marimea pisme ce va fi nutrindu elu in
ànim'a sa. Duoi vlachi vecini numai atunci nu se
voru pismu' între sine, candu amenduoi voru fi se-
raci si goli cá napulu.

In patri'a nóstra inca se aude adesea d'in graiulu
compatriotiloru nostrii magiari: Az oláh leg irigyebb
nép a világon, adeca, vlachii sunt poporulu celu mai
pismataretiu pe lume. Éra candu ungurii voiescu a
infrunta invidi'a in vreunu connationalu de ai loru,
ilu apostroféza cu formul'a: Te irigy oláh, séu: Te
irigyebb vagy egy oláhnál: adeca, Mei vlache pisma-
taretiu! séu, Tu esci mai pismataretiu decâtu unu
vlachu.

Ce intielegemu noi prin cuventulu slavonescu
pisma? Intielegemu aceea, ce insemna in latinesce
invidia, in italianesce totu invidia, in francesce
envie, in nemtiesce Neid. Si ce este invidi'a? De-
finitiunea ei se dà in tóte catechismele religióse, o
dau inse si filosofii. Dupa acestia invidi'a (pism'a)
este supararea reutatiósa, pe care o simte cineva pen-
tru fericirea, succesele si folósele altuia. Intru acestu
intielesu se iau apoi espressiunile: Ilu róde invidi'a,
se usuca de invidia, sta se crepe de invidiosu ce este etc.

Se nu se confunde conceptulu invidiei cu asia

numit'a emulatiune (lat. Aemulatio, nemt. Wetteifer
Nacheiferung), cà-ci nu e totu-un'a. Inca neci asia
numit'a rivalitate (nemt. Nebenbuhlerschaft) nu co-
respunde intocma la invidia.

Emulatiunea este simtiementu care ne destepta
si ne inpintena cá se ajungemu, séu se si intrechemu
pe cineva in ceva. Emulatinnea nu se manie pentru
benele altuia, neci voiesce se'i faca stricatiuni, ci ea
se póte chiaru si bucura de fericirea si succesele de-
aprópelui. De aceea si d'icemu: Emulatiune nobile,
frumósa, laudabile.

Rivalitatea este concurenti'a a duoe séu a mai
multoru persóne, care pretendu si voiescu se aiba
acelasi lucru. Rivalitatea póte fi si innocente, lau-
dabile, inse si fórte periculósa, funesta, condemnabile,
dupa cumu adeca ii sunt midiulócele pe care le a-
puca ea spre a'si ajunge scopulu seu. Asia rivali-
tatea in unele casuri este sinonima cu emulatiunea,
in altele inse cu invidi'a si asociata cu vindict'a séu
resbunarea. Unu concurente dà mai multu decâtu
altii la licitatiune si castiga obiectulu. Acesta e lucru
ce nu póte vetama pe nimeni. Altulu se ruinéza in
starea sa, pentrucà rivaliseza cu milionarii. Acésta
e nebuni'a. Amantulu omóra pe rivalulu seu pentru
un'a femeia. Aici rivalitatea trecù in crima cumplita.

Invidiosulu nu póte vedé la altulu casa mai buna
decátu este a sa, neci vite mai bene tienute si mai
grase, neci semenaturi mai frumóse, neci chiaru prunci
mai bene crescuti decâtu sunt ai sei. Totu ce are
altulu, i se pare mai bunu decâtu alu seu. De aici
vene, cà invidi'a deschide cale larga la alte pecate
si crime. Invidiosulu dà focu casei altuia, defaima
famili'a, scornesce totu feliulu de mintiuni nerusínate,
pentru cá se'lu degrade in opiniunea publica, e in
stare se puna si juramente strimbe in contra lui, cu
periculu de a ajunge pe mai multi ani in fera si robía,
scurtu invidiosulu nu se sfiesce de neci-unu midiu-
locu infamu, prin care crede elu cà ar fi in stare se
faca stricatiune de-aprópelui seu.

Spurcatu vitiu este invidi'a, elu este atributulu,
insusírea sufletelor abiecte, vili, decadiute.*)

Se fia inse óre adeveratu, cà invidi'a ar fi vi-
tiulu principale in caracterulu poporului romanescu?
Se póte óre, cá tocma invidi'a se róda mai cumplitu
la legamentile sociali si politice a le acestui po-
poru nefericitu? Se aiba óre dreptu bulgarii si ma-
giarii? Se fia cumu-va daco-romanii multu mai rei
la ànima decâtu tóte celelalte popóra conlocuitórie?
Fórte grele intrebari acestea, caroru candu s'ar dá
deslegare in cunoscintia de cauza si in cugetu cu-
ratu, deslegatoriulu ar merita dupa noi unu premiu
nationale si inca considerabile. Respunsu ací s'ar potea

*) Poetulu latinu M. Val. Martialis caracterisase pe omulu
invidiosu asia:

Ecce rubet quidam, pallet, stupet, oscilat, odit (Epigramm. L. VI.).

Era la altu locu blastema d'icendu: Rumpatur quisquis rum-
patur invidia.

da numai chiamandu in ajutoriu istoria, atatu cea antica catu si pe cea noua si una experientia d'in cele mai intense, pentru ca asia prin inductiune si comparatiune aplicata la totalitatea poporului romanescu si inca la alte vreo cinci seu siese popora, catu conlocuitorie, catu vecine, se fii in stare de a'ti forma un'a opiniune justa.

Cestiunea merita cercetare nu numai d'in punctu de vedere nationale geneticu, ci si d'in alu educatiunei politice, de care va fi avendu parte oricare poporu. Atata este sciutu, ca unu poporu educatu in institutiuni democratice si egalitarie nu suferu ca unii se se inaltie preste ceilalti in neci unu modu, sub neci-un'a forma, neci chiaru prin virtute. De aceea vedemu, ca la greci Socrates trebuí se mora prin veninu numai pentru eminentile sale virtuti; Aristides fu essilatu numai pentruca era prea dreptu. Multi alti barbati eminenti fusera persecutati sub diverse preteste; adesea prea de nimicu, in adeveru inse, pentruca ei era seu mai buni si mai drepti, seu mai curagiosi in bataia, seu mai intielepti in administratiunea afaceriloru publice. D'in Rom'a vechia inca avemu unu suma de esemple in acesta directiune. Se punemu inse, ca in regiunile superiori ale societatei omenesci cetatienii zelosi pentru libertatile loru, se temu inca si de virtute, ca nu cumu-va cu ajutoriulu aceleia se incalce cineva preste societate, republica, statu. Adeca in democratia omenii persecuta virtutea, pentruca au frica de ea, precumu in statele despotice virtutea e persecutata d'in invidi'a si ur'a ce simte despotulu si argatii sei catra virtute, la care n'au curagiulu a'i cauta in fatia.

Bine, acestea se intempla in regiunile superiori ale societatei, d'in a carei natura se si pote explica reulu; ce vomu dice inse, candu vomu da preste acelasi fenomenu in straturile cele mai modeste ale societatei? Unulu vediendu frumosii boi ai vecinului seu, merge noptea pe furisiu in campu si la taia co-dele. B. observandu ce mai gradina de pome, mare si frumoasa isi facu vecinulu seu in cativa ani, merge totu in capu de nopte si taia toti pomii teneri, lasandu locul cu totulu plesingu*). C. are multe vite cu corne si frumoasa turma de oi; pentru ca se i lipsesca nutretiulu la erna, D. cu man'a sa de diavolu arunca focu intre claile de fenu, pe care le-avea conlocuitoriulu seu „Sub-pedure“ seu in „Valea-lui Ilie.“ E. isi cultiva pamenturile sale multu mai bene decatu alti conlocuitori, de aceea si semenaturele sale sunt multu mai frumoase decatu ale altora. Cumu se i se faca stricatiune? Manandu vitele preste semenaturele lui, pentru ca se i le pasca si calce, ca se nu se alega nimicu de ele. F., unu omu forte laboriosu, sobriu, pstratoriu, ajutat uneori in cursu de 10—20 de ani, si de cate un'a specula norocosa, mai alesu cu producte, castiga oresicare sume considerabili in

comparatiune cu starile si averile particulare d'in patri'a nostra, inse forte modeste si marginite in a-semenare cu milionarii si cu proprietarii cei mari ai altoru popora. „Nu este bene asia,“ isi d'icu unii vecini intru anim'a loru, se'lu ruinamu, pentru ca se nu se inaltia preste capetele nostre.“

Asia amu potea merge inainte cu esemplele de invidia, pana candu amu esi in capetulu Alfabetului, fara ca se finimu cu aceleasi. Se stamu inse aici, si numai catu se ne intrebamu, ca ore la alte popora de alte rasse nu s'aru potea afla si numera totu asemeni feti scarnavi ai invidiei. D'in partea nostra suntemu convinsi, ca neci-unu poporu nu e scutitu si liberu de veninulu invidiei, cumu si ca la unele efectulu acestui veninu le-a pusu capulu, precumu pe poporulu romanescu ilu aduse in cursulu tempuriloru de nenumerate-ori in dog'a de morte, era pe generatiunile de fatia le tiene in starea de paralisia nationale, apoi aliata cu stupiditatea si cu barbari'a, aduce pe corpulu nationale de nou in periculu de apunere totale, deca nu se voru lua de tempuru mesure drastice, profundu taiatorie, spre a paralisa reulu si a'lu curati pre catu se pote d'in organismu. Forte bene se ne luamu sam'a, ca ceea ce altora nu le strica in dose intreite si inpatrate, pe noi ne pote omori in un'a singura dosa.

D'in anii juniei audisem un'a sententia transilvana, care suna: Se te feresca Ddiu de „tiene-mente“ romanescu, de furi'a ungresca si de ur'a indelunga a sasului. Tote acestea vitiuri nationali sunt identice in fundulu loru, numai modificate prin temperamentulu si traditiunile fiacaruia d'in acestea trei popora. Romanulu isi pastréza resbunarea, vindict'a, pentru altu tempu, ca-ci asta-data nu'i da man'a; ungurosecuulu nu pote astepta, ci rapitu cu totulu de vindict'a colcaitoria, acumu te si toca in capu, acumu iti si ascunde sorele, indata in urmatoria nopte si pune focu casei tale; sasulu astepta, si astepta fia macaru tota vieti'a sa, nu lasa inse ca se treca neci-una oca siune, in care 'ti pote face vreunu reu, si asia succesive diece pentru unulu. Era invidi'a la care d'in acestea trei popora pote se fia mai intensiva? Fia la care va fi, celu care voiesce se afle, nu'si pregete a cerceta cu de ameruntulu; ca-ci intr'aceea un'a se scie: invidi'a pentru natiunea romanésca preste totu considerata este veninu de morte, sierpoica, aspida cu mii de pui, hydra cu sieptedieci si siepte de capete.

Colectiune de diplome

d'in diplomatiulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romani (valachi).

(Continuare.)

Andreae Regis Donacionales super Villa Montis Sancti Mich. (cujus metae describuntur) pro Abbatia de Kercz. 1223. Cod. Diplom. Tom. I. pag. 11—14.

Regele Andreiu II. donase in Transilvani'a clericului si magistrului Cocelinu pentru fidelitatea lui Muntele Santu-

*) Esemple de acestea avuramu atatu aici la Brasiovu, catu si in comitatulu Clusiuului.

Michaiu cu biseric'a si cu hotarul lui, pe care'lu luase dela biseric'a d'in Sibiu in schimbu pentru teritoriulu numitu Borotnicu. Acestu Munte St. Michaiu, adeca comun'a Cisnădeor'a de astadi in scaunulu Sibiiului, regele ilu donase prin credintiosulu seu Pousa fiulu lui Eliachimu celui orbu. Mai tardiu acela (Cocelinu, seu Pousa?) se simti indemnatu a dona aceeasi possessiune monasteriei Kertz (Cărtia de astadi totu in sc. Sib.). Regele confirma acea donatiune, demanda a se trage metele seu miediunele acelei possessiuni mari cătu se pôte mai acuratu intre comunele Resinariu, Sibiu, Christianu si intre muntii cei mari. Totu in acestu documentu regele mai confirma inca si un'a alta donatiune de mai inainte, prin care elu facuse dōmna si possessoria pe aceeasi monasteria dela Cărtia preste unu teritoriu ruptu d'in teritoriulu Blachiloru (Romaniloru). Acēsta donatiune o facuse regele prin Benedicu, carele fusese pe atunci voivodu alu Transilvaniei. Acelu teritoriu romanescu rapitu dela Blachi si donatu monasteriei Cărtia. se incepea dela capulu unei insule a riului Oltu, trecea preste unu locu ce se numea Valea-Ariniloru, până in padurea ce se numea Fagetulu-mare, si pe la capulu acelu Fagetu in riuletiulu ce se dice dela Arpasii, era de acolo se urcă pe aceleasi riuletii in susu până in munti, era prin munti venea spre mēdiadi până in riuletiulu numitu Kerch, era pe acela in diosu ajunga până in Oltu, unde se termină.

In nomine Sanctae Trinitatis et individuae Unitatis. Andreas Dei Gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Halliciae, Lodomeriaeque Rex in perpetuum. Quum quaelibet justa petitio apud Regiae Serenitatis Excellentiam sit admittenda, illa maxime mereri censetur obtentum, quae ab animo Divinitus inspirato procedens, praecedit velle petentis largiendo terrena, lucrari caelestia, et temporalibus Institutis acquirere sempiterna. Hinc est, quod universorum notitiam tenore praesentium volumus pervenire. Quod cum fideli, ac dilecto Clerico nostro Magistro Cocelino propter indeciduae fidelitatis obsequia Montem S. Michaelis¹⁾ cum Ecclesia, et terra sibi pertinente in Ultrasylvanis partibus, quam de Zebiniensi Ecclesia in concambium terrae Borotnik²⁾ receperamus, eodem jure libertatis, quo nos obtinueramus, libere ac pacifice jure perpetuo possidendam, per fidelem nostrum Pousam filium ceci Eliachim contulissemus. Postmodum processu temporis Divinitus sibi inspirante pro remedio animae suae intuitu aeternae retributionis, qua unusquisque generaliter indiget, monasterio de Keretz³⁾ contulisset, accedens ad nostram praesentiam, multa precum postulavit Instantia, quod Donationi suae assensum praeberemus, et Privilegio Regiae auctoritatis confirmarem. Cum igitur Regiae Majestatis intersit, cujusque jura integre conservare, et piis dispositionibus auctoritatem impendere, justas ejusdem petitiones, et optimam intentionem considerantes, favorem adhibuimus condignum. Praenominatum itaque montem simul cum Ecclesia, et terram cum suis pertinentiis eodem titulo libertatis, quo jam dictus Magister Cocelinus per nos possederat, in praesenti pagina adnotatam fecimus auctoritatem

nostri Privilegii perennari, praememorato monasterio jure perpetuo possidendam. Primo meta terrae Montis S. Michaelis incipit ab oriente in pede Alpium. et descendit per torrentem descendentem ab ipsis Alpibus versus villam Ruetel¹⁾ metis assignatis secus rivulum, usque ad viam quae ducit de ipso monte ad villam Ruetel, inde transit ipsam viam, et ascendit per quamdam viam usque ad metam, quae dividit territoria de villa Hermannii²⁾ et de villa Ruetel inde tendit sub pede montis Vinearum de villa Hermannii, et per quamdam semitam, quae ducit ad Insulam Christiani³⁾ usque verticem montis nemorosi, et per ipsam verticem ascendit iterum in alpes versus occidentem, et ibi terminatur. Item etiam confirmamus in praesenti privilegio terram quam prius eidem monasterio contuleramus exemptam de Blaccis⁴⁾ pro remedio animae nostrae, per fidelem et dilectum nostrum Benedictum tunc temporis Wajvodam⁵⁾ assignari facientes. Meta vero hujus terrae incipiens a fluvio Alt, ubi finis est cujusdam Insulae, ascendit per paludem, quae vocatur Equerpatak usque Fagos, quae dicuntur Nogebyk, et in fine dictarum fagorum cadit in rivulum, qui dicitur Arpas, et exinde per eundem rivulum ascendit usque Alpes, et per Alpes veniens versus Australem plagam descendit in rivum qui dicitur Kerch, et per eundem rivum venit in fluvium Alt et hic terminatur. Ut autem hujus nostrae confirmationis series salva semper et inconcussa permaneat, praesentem concessimus paginam sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum per manus Clesi aulae nostrae cancellarii et Agriensis Praepositi an. Dominicae Incarnationis MCCXXIII strigoniensi sede vacante. Desiderio Chenadiensi, Robertho Wespremiensi, Stephano Zagrabiensi, Thoma Agriensi, Briccio Vaciensi, Bartholomaeo Quinqueecclesiensi, Raynaldo Ultrasylvano⁶⁾ et aliis Episcopis Ecclesias Dei gubernantibus. Jula Palatino et Comite Budrugensi, Salamone Bano, Nicolao Curiali Comite Reginae, Comite Supruniensi, Botez aulae nostrae Curiali Comite,⁷⁾ et Comite Békesiensi, Buzad Psoniensi, Mar-

¹⁾ Resinariu.

²⁾ Villa Hermannii est hodie Cibinium. Vide Eder in Felmerum p. 12. Generatio Hermannii occurrit ad annum 1277. apud Fejér T. VII. vol. III. p. 81. et ad annum 1255. ibid. Fejér T. VII. vol. IV. p. 113.

³⁾ Keresztény-Sziget.

⁴⁾ Valachis, i. e. avulsam a Terra Fogaras.

⁵⁾ Benedictus an. 1202—1206 et 1208 fuit Wajvoda Transilvaniae, ergo Andreae II. Donacionales super hac terra exempta de Blaccis seu avulsa a terra Fogaras expediri debebant pro Keretz inter annum 1205 et 1210. Jam Michael et non Benedictus fuit Wojvoda Transilvaniae. *

⁶⁾ Szeredai ex hoc emendandus.

⁷⁾ Nume curatu romanescu. — Originale in Pergameno scriptum sine sigillo et subscriptione patenter confectum produxit Natio Saxonica in causa minorum Decimarum. Ex Transumtionalibus ejusdem causae desumpsit Cibinii 26. Febr. 1828. Jos. C. Kemény. — Produxit Fejér (sed incorrecte) Cod. Dipl. T. III.

¹⁾ hodie Michélsberg.

²⁾ Quid sub Borotnik intelligendum sit? Confer Schuller Archiv I. B. II. Heft. p. 185. Notam 54.

³⁾ Keretz.

tino Musuniensi, Laurentio Ujvariensi, et aliis Comitibus Comitatus tenentibus. — Regni autem nostri anno vigesimo.

1227. Append. Dipl. Trans. T. I.

Acestu documentu plinu de lacune pentru vetustatea lui si in unele parti ale sale prea anevoiosu la descifrare, pâna acumu inca nu a fostu publicatu. Elu contine unu privilegiu datu inca de câtra regele Colomanu, (care a domnit intre 1095—1114) unei familii d'in comitatulu Crasn'a, care judecandu dupa câteva nume care se potu descifra mai usioru, a fostu romanésca.¹⁾ Totu acelu privilegiu fu apoi reinnoitu la a. 1227 de câtra regele Andreiu II., dupa aceea tocma in dilele tiranului Gabriilu Báthori la 1611 se luà dupa elu unu asia numitu transsumptu, adeca copia legalisata.

Andreas Dei gratia Rex Hungariae, omnibus quibus praesens scriptum pr... it salutem et omne bonum. Ad universorum notitiam tam praesentium quam futurorum volumus pervenire, quod homines de genere..... ad nostram accedentes praesentiam nobis privilegium Colomanni Regis tulerunt, quod propter nimiam vetustatem a nobis renovari humiliter petiverunt, cujus series talis est: Colomannus..... pus Princeps fuit in Kraszon civitate mesta, cui Rex donabat civitatem Kraszon²⁾ et i..... non suscepit, sed et ipse petivit, ut non daret decimas, terra sua fuit planities bubalorum et mera planities, seecos³⁾ sua silva Nepocorum vestem ferens, et ejus Nezdino portat..... dextram Cyrothecam portat, non decimas det, non in exercitum vadat, non cum villa debitum persolvat Nerdinus. Nomina vero supradictorum hominum sunt haec: Tola filius Nerdini, Vone, Dene filius Joan, Stephan, Vulcan, Poch, Bungi Vich, Mic, quorum petitionibus satisfacere volentes, privilegium ipsorum..... fecimus rescindi, quibus et quandam ter.... contulimus possidendam, cujus meta incipit a meta Gutfrex et

vol. I. p. 399. Eadem has literas ex Archivo Heltauiensi eruit Dan. Cornides Ms. T. XII. p. 163 et exinde dein iterum edidit Fejér C. D. T. VII. vol. I. p. 212., ubi et sigillum Regis describitur.*) Originale in Archivo Kis-Disnodiensi juxta Eder in initiis Saxonum p. 188.

*) Hujus sigilli descriptio habetur etiam in „Ung. Magazin“ III. p. 207. Has Literas transmisit Capitulum albense 1449. Vide Fejér C. D. T. III. vol. I. p. 401 in Nota. Has Literas primas edidit in „Tudományos Gyűjtemény“ 1830 I. p. 99. Jos. C. Kemény.

1) Vone, romanii dicu pâna in dio'a de astadi One, Onea, mei One, adeca mei Ioane, vino încœce; Dene = Dinu, Candinu, Constandinu; Ioanu, Stefanu, Vulcanu, Micu, Cepanu, totu terminatiuni gramaticali curatu romanesci, care inse mai tardiu tôte s'au magiarisatu. La descifrarea celorulalte nume prenda'si agerimea mentei accia carii au tempu si passiune a descifra paleografice.

Not'a Red.

2) Fors hodie Kraszna, vel fors rectius Bozzas in Com. Kraszna, nam in transumfionalium an. 1611 stilo memoratur non Kraszna sed Bozzas. Vide harum literarum Confirmationales an. 1611.

3) Sic! — Has literas confirmavit, et transmisit Bela IV. Rex anno 1250 quarto Idus Januarii. Has vero confirmationales an. 1250 transmisit Gabriel Báthori 1611 mense Aprili. Transsumtum vero hoc anni 1611 exstat in simplici copia in Bibliotheca N. Enyediensi inter Msa. Josephi Benkő in folio sub Nr. 37 p. 18.

vadit juxta aquam Gemelecheu.... que ad metam Cepan filii Cepan, et inde revertit ad metam praedicti Gutfrex, et pars praenotatae aquae..... Syrmeoi pars isti Tt., ut h. nostra donatio perpetue stabilis..... obtineat, praesentem paginam duplicis sigilli nostri concessimus in testimonium fidei munimine roboratam. Anno Domini Millesimo ducentesimo vigesimo septimo. Regni nostri anno vigesimo quarto.

1231. Append. Dipl. Trans. T. I.

In acestu documentu fôrte interesantu d'in punctu-de vedere alu istoriei romanesci, capitululu canoniciloru bisericeii transilvane dà testimoniulu, cã a venitu la elu Gallu fiulu lui Vidu dela Bordu si a marturisitu, cã de si elu a cumparatu pamentulu Boic, invecinatu cu alu comunei Sambat'a, in insusi teritoriulu Blachiloru (Romaniloru) cu banii sei dela unu omu anume Buiulu fiu alu lui Stuaie, totusi sciendu si judecandu, cã acelu pamentu (mosia, posesiune, teritoriu) a fostu in posesiunea antecesoriloru, mosiloru, stramosiloru lui Trulu, fiu alu lui Choru, d'in tempuri care trecu preste memori'a ómeniloru, adeca d'in tempurile, de candu teritoriulu Blachiloru era in teritoriulu Bulgariloru si se tienea de tiér'a Fagarasiului, totusi fiendu-cã numitulu Trulu, fiu alu lui Choru a probatu dreptulu seu cu marturisirea unui mare numeru de ómeni, asia pentru cã in cursulu temporiloru se nu se nasca processe, Gallu se invoiesce a restitui mosi'a lui Trulu, éra acesta numera lui Galu recompensa in bani.*)

Capitulum ecclesie transilvane, ad omnium praesentes inspectur: notitiam volumus harum serie pervenire, quod accedens nostri in presentiam Gallus filius Wydh de Bord, confessus est coram nobis, retulitque taliter: quod licet terram Boje terre Zumbuthel conterminam, et de presenti in ipsa terra Blacorum existentem habitam propriis suis, justisque impensis ab homine Bujul filio Stuje coemerit, juri que suo subjectam reddiderit, considerans tamen, et animo revolvens suo, qualiter eadem terra a tempore humanam memoriam transeunte, per majores, avos, atavosque ipsius Thruh filii Choru possessa, et a temporibus jam, quibus ipsa terra Blacorum, terra Bulgarorum exstitisse fertur, ad ipsam terram Fugros tenta fuerit, qualiter id dictus Thruh filius Choru quam plurimorum hominum elogiis affirmare adnitus fuit, hinc ne jurgia temporum in processu enascerentur, fraterne mutueque charitatis, quam Christiana eidem svadet religio, affectu ductus, dictam terram Boje terre Zumbuthel conterminam eidem Thruh filio Choru, accepta ejus recompensa in pecuniarum solutione, et refusione, remisit coram nobis presen-

*) Galu a fostu d'in comun'a Bordu. In Transilvani'a avemu un'a comuna cu numele Bordu, numai in comitatulu Cetatei de Balta, in processulu, adeca cerculu seu subprefectur'a Ernotului. Semena tare cã familiile numite in acestu documentu era d'intre fruntasie si d'in cele mai avute, care apoi cu ajutoriulu casatoriiloru amestecate, prin adoptarea unei religii comune, prin conversatiunea diurna in afacerile publice, apoi mai pre susu de tôte, prin farmecatori'a inriurintia a cuítei domnitorie, au fostu desbinate de corpulu nationale, amestecate si mai apoi contopite cu totulu in alta aristocratia, aici in cea magiara, colo in cea croatica, mai departe in cea rusésca etc.

tium testimonio literarum. Anno millesimo ducentesimo tricasimo primo.

Ex Collectione Ms. copiali Josephi Dobo de Alba-Julia, — et ex transumpto conventus B. M. V. de Kolos-Monostor anni 1601 quod a Rev. Domino Francisco Hene Praeposito Majori Capituli Albensi, Transilvaniae sine transcriptionis communicatum obtinuerat 1834. Jos. C. Kemény. — Literas has edidit in „Magazin für Geschichte“ I. Bd. 2. Heft. Kronstadt 1844 p. 176. Jos. C. Kemény.

1234. 14. Nov. Append. Dipl. Trans. Tom. I.

Pe la a. 1234 pap'a Grigoriu scrie cătra Bela IV. (carele domnise cătuva si inpreuna cu tata-seu, de si persecutatu, ăra singuru dela 1235—1270) dicendu'i: In episcopatulul Cumaniloru se afla 6recare pop6ra, care se numescu Walachi, carii de si se numera intre christiani, totusi avendu pe langa aceeași credentia, rituri si datine diverse, commitu lucruri care sunt inemice nmelui christianu; pentrucă despretiundu ei pe eclesi'a Romei, primescu t6te sacramentele (tainele) eclesiei nu dela confratele seu (alu papei), adeca dela episcopulu Cumaniloru, ci dela nisce pseudo-episcopi, carii tienu ritulu greciloru, ăra unii d'in Ungari'a, atătu unguri, cătu si teutoni (nemti) si alti orthodoxi trecu si petrecu la ei si asia prefacunduse 6resicumu intr'unu poporu cu Walachii, primescu sacramentele cu ei inpreuna, spre mare scandalu pentru orthodoxi si spre scaderea credentiei christiane. Deci pentru că d'in diversitatea rituriloru se nu urmeze periculu pentru suflete, si pentru că susu numitii Walachi se nu aiba causa de a merge la episcopii schismatici pentru sacramente, se poruncesce aceluasi episcopu prin epistola inadinsu, că acelei natiuni (walache) se'i dea episcopu catholicu, care se fia vicariu, ascultatoriu si supusu lui. Mai departe, fiendu-că regele Bela IV. dedese in scrisu si puse si juramentu in manile lui Iacobu archiepiscopu de Praeneste, trimisu la Ungari'a, că va constringe (cu armele) la supunere pre t6te poporale căte nu voiescu se asculte de beseric'a Romei, ăra in cătu pentru acei walachi, 'ia promisu prin graiulu viiu, că'i va constringe (ii va sili), că se primesca pe episcopulu care li se dă, si. acestuiia ii va assemna venituri d'in acelea, pe care regele primesce dela acelu poporu valachu, asia regelui i se demanda sub pedepsa de a nu i se erta pecatele, că se 'si tiena cuventulu datu, „că-ci nu 'i sta bene a suferi in regatulu seu acestu feliu de schismatici etc.“

Gregorius (IX.)... Belae Regi primogenito Regis Ungariae... In Cumanorum Episcopatu, quidam populi, qui Walachi vocantur existunt, qui etsi censeantur nomine Christiano, sub una tamen fide varios ritus habentes, et mores, illa committunt, quae huic nomini sunt inimica. Nam Romanam Ecclesiam contemnentes, non a venerabili fratre nostro Episcopo Cumanorum, qui loci Dioecesanus existit, sed a quibusdam pseudo episcopis Graecorum ritus tenentibus¹⁾ universa recipiunt Ecclesiae Sacramenta, et nonnulli de Regno Ungariae, tam Ungari, quam Teutonici²⁾ et alii Orthodoxi morandi causa cum ipsis transeunt

¹⁾ Hi erant primi Valachorum disunitorum in Transilvania et signanter Fogarasiensium Episcopi.

²⁾ Hoc loco Saxones Transilvani sunt intelligendi, nam Valachi de quibus literae hae sonant (teste etiam Pray in annalibus Reg. Hungar. ad an. 1234) in Moldavia, et partibus Transilvaniae finitimis locandi sunt, nam in alios certe Valachos Bela IV. Rex junior nullam. certe exercere potuit jurisdictionem. Sub Walachis his intelligendi sunt Valachi terrae Fogaras.

ad eosdem,¹⁾ et sic cum eis, quasi unus populus factus, cum eisdem Walachis, eo contempto praemissa recipiunt Sacramenta, in grave Orthodoxorum Scandalum, et derogationem non modicam fidei Christianae. Ne igitur a diversitate rituum, pericula proveniant animarum, nos volentes hujusmodi periculis obviare, ne praefati Walachi materiam habeant pro defectu Sacramentorum ad Schismaticos Episcopos accedendi, eidem Episcopo nostris damus literis in mandatis, ut Catholicum eis Episcopum illi Nationi conformem provida deliberatione constituat sibi, juxta Generalis Statuta Concilii, Vicarium in praedictis, qui ei per omnia sit obediens et subjectus quum autem tu, tamquam Princeps Catholicus ad commonitionem dilecti filii nostri Jacobi Praenestini electi, tunc Apostolicae sedis Legati praestito juramento²⁾ promiseris: te omnes inobedientes Romanae ecclesiae, in terra tua ad obediendum eidem ecclesiae compulsum, prout confectae super hoc tuae literae continebant; ac eidem electo viva voce promiseris, quod praefatos Walachos compelleres ad recipiendum Episcopum, quem eis ecclesia ipsa concesserit, et assignatae sibi de redditibus tuis, quos ab eis recipis³⁾ sufficientes redditus, et honestos, sicut idem electus nobis exposuit; regalem excellentiam rogamus, monemus, et hortamur attente, ac in remissionem sibi injungimus peccatorum, quatenus, quum te non deceat in regno tuo hujusmodi Schismaticos sustinere, ac ea, quae promisisti, Deo grata, et hominibus sint accepta, ne facias irrita, quae de tuis labiis tam laudabiliter processerunt, eaque studeas efficaciter adimplere; ita quod ex hoc placeas regi regum, et nos sinceritatis tuae zelum possimus dignis in Domino laudibus commendare. Datum Perusii XVIII. Kal. Dec. Pontificatus nostri anno VIII.*)

(Va urma).

¹⁾ Ungaros, Siculos, et Saxones non solum in vicinam Moldaviam, sed etiam in terram Valachorum Fogarasiensem transmigrasse olim, desuper supersunt indicia diplomatica, nam in terra Fogaras exstitisse olim pagos germanicae compellationis ex Diplomatum constat.

²⁾ Juramentum hoc vide apud Fejér C. D. T. VIII. vol. II. p. 375.

³⁾ En argumentum ad id, quod Valachi hi non in Moldavia solum, sed et in Transilvania quaerendi sint.

Edidit: Raynaldus annal. eccl. T. XIII. p. 419.

„ Pray annal. Reg. Hung. ad. a. 1234.

„ Katona T. V. p. 706.

„ Thomas Ripol: „Bullarium Ordin. Praedicat. Romae 1729“ in folio T. I. p. 70.

„ Batthyány Leg. Eccles. T. II. p. 356.

„ Benkő Milkovia I. p. 113.

„ Fejér C. D. T. III. vol. II. p. 399.

^{*)} Not'a Red. Pap'a care a datu acestea porunci regelui Bela IV., si an aruncatu acelea insulte asupra besericeii resaritene, a fostu Grigoriu IX., carele a statu pe scaunulu Romei dela a. 1227 până la 1241. Acelu papa Grigoriu fusese nepotu alu papei Innocentiu III., inse mai iute la man'a si mai furiosu inca si decătu unchiu-seu; a petrecutu si elu totu in cërta si

Unu documentu istoricu d'in 1821.*)

Dilele acestea aparù continuarea seriei diarului: „Daci'a literara“ redijatu cu atàta talentu de càtra junele nostru juristu-literatu dn. Romulus Scribanu. Aici gasimu unu documentu istoricu de tóta important'ia, si asupra caruia regretamu cà spatiulu ne lipsesce spre a-i da tóta aprecierea ce merita. Atragemu atentiunea lectoriloru asupra sa, si specialmente a barbatiloru competenti. Esprimamu cu recunoscintia omagieile nòstre dlui Scribanu, care prin unu zelu de tóta laud'a scie a aduce tieriei si societatei sale tributulu sciintiei si alu simtiementelorù adevveratu nationali.

Èta importantele documentu de care vorbiramu:

Dialogu politicu

intre Ipsilantu si Teodoru Vladimirescu la 1821.

Estrasù d'in bibliotec'a de Sant-Petersburg d'in notitiile de voiajiu, ale oficierului rusu A. Veltman, care cu propriile sale urechi l'au auditu, fiendu retrasu intr'o alta camera la Ipsilantu.

Ipsilantu: Imi pare bine cà ve vediu sanetosu, siedeti domnule Vladimirescu, au disu Ipsilantu frantiozeste. De multu tempu era necesariu se vorbimu noi amenduoi in persóna.

Vladimirescu: Suntu gata a ve asculta, au respunsu T. Vladimirescu.

Ipsilantu: „CREDU cà dvòstra sciti dejá scopulu celu mare, pentru care eu am venitu aici.“

Vladimirescu: „Dupa cumu vediu d'in proclamatiile dvòstre proprie, v'ati luatu asupra-ve sarcin'a de a elibera Greci'a de sub jugulu turcescù.“

lupta cu imperatulu nemtiescu Fridericu II., cà si eu alti multi domnitori, era asupra celoru de alte opinii si credentia purcedea cu mare crudime. Acestu papa a fòstu celu de antaiu, care a denumitu pe calugarii dominicani de inquisitori ai papei in permanentia. In aceleasi tempuri ur'a si urgi'a intre latini si bisantini, adeca intre italiani si greci, ajunsese la culmea sa. Pre càtu tempu domnisera imperatori bisantini in Sicili'a si pre càtu a duratu exarchatulù grecescu in Ravenn'a (pàna la a. 752) grecii bisantini maltratá si inpilá pe italiani intocma precumu au facutu ei mai tardiu cu dacoromanii. D'in contra apoi, pre càtu a fienutu in urm'a espeditiuniloru cruciate domni'a latiniloru in Bisantiu (adeca dela a. 1204 pàna la 1261), latinii inca 'si resbunara de greci in modu fòrte brutale si barbaru. Acestu documentu alu nostru cade tocma in acelu periodu, pre candu adeca latinii era mari si tari. De altu-mentrea grecii cu italianii de candu s'au cunoscutu, adeca multu mai inainte de Is. Christosu si de propagarea christianismului, totu in ura au vietuiutu unii cu altii.

Ceea ce dice com. Ios. Kemény in not'a sa, cà episcopii valachi memorati in acestu documentu, aru fi fòstu cei d'antai episcopi ai dacoromaniloru d'in Transilvani'a, este numai conjectura desiarta, cà-ci au mai fòstu altii multu mai vechi. Precumu in dilele nòstre, asia si totu-deauna, adeca incependu dela Constantinu M., Daci'a si poporulu seu au statu in necurmata comunicatiune cu Rom'a noua.

*) Determinati fiendu a ne ocupa si noi inca in semestrulu I. alu a. c. cu istori'a revolutiuniloru dela Danubiu si d'in Greci'a intemplete in a. 1821 si urmatorii, ne luamu voia a reproduce si a permite acestu documentu dupa Daci'a literaria a dlui Rom. Scribanu dela Iasi si dupa Informatiunile Bucuresciloru.

Red.

Ipsilantu: „Curatu asia. Luandu asupra 'mi comand'a Eteriei, eu amu apelatu la popòrele impilate de jugulu barbaru, si la celu antaiu pasu intimpinu opositie. Si in cine? Intre aceia carii aru trebui se se grabésca sub stindartele libertatei.“

Vladimirescu: „Divanulu tieriei au doritu se scia, cine v'au insarcinatu pe dvòstra cu marele actu alu eliberarei Greciei, si cine v'au imputernicitu se apelati la o rescòla contra turciloru? Divanulu au trimisu la dvòstra pe deputatulu Pavelu Macedonénu!“

Ipsilantu: „Ce mai spui domnule! acestu deputatu au fòstu trimisu de dta, nu de divanu!“

Vladimirescu: „Acésta'i supositi'a dvòstre; dar nu eu, ci divanulu v'au rugatu se'i comunicati plenipotentia dvòstra.“

Ipsilantu: „Cine m'au imputernicitu pe mine? Au disu mandru Ipsilantu, — dta scii cine'su eu?“

Vladimirescu: Sciu. Dta ai servitu in Rusi'a cá generalu, ér eu in Valachi'a cá capitanu; inse aice nu'i Rusi'a.“

Ipsilantu: „Nu cumu-va dta socoti, cà eu sunt datoriu a descoperi divanulu tieriei Valachiei secretele congreselorù Europei? Nu cumu-va divanulu nu intielege unde inclina dejá, de atati ani politic'a toturoru puterilorù Europei?“

Vladimirescu: „Politic'a europeana, pentru indeplinirea planuriloru sale, avea nevoia se ve insarcineze se adunati in Moldov'a si Valachi'a, toti vagabondii si calicii, cà se eliberati Europ'a de turci.“

Ipsilantu: „Dta domnule esti impertinentu! Dta esti inamicu patriei dtale! Planulu dtale este a te folosì de turburari, si a conduce pe vagabondii dtale, pe panduri, la hotii!“

Vladimirescu: „Titlurile dtale nu suntu mai bune decàtu ale mele! Si ce se mai vorbimu despre acésta? Dta fa ce scii; si eu voiu face ce sciu!“

Ipsilantu: „Noi domnule avemu unu inamicu comunu, si noi trebuie se lucramu cu tóte poterile, ér nu se ne intrebamu unulu pe altulu despre drepturi.“

Vladimirescu: Inimicii dvòstre suntu turcii, ér ai nostri grecii fanarioti. Diferenti'a se vede d'in proclamatiile dtale, si d'in ale mele! Campulu dvòstre, e Greci'a! Mergeti peste Dunare! Ér tréb'a nòstra este de a alunga pe domnii fanarioti totu acolo; nu'i loculu loru aici. Destulu au strinsu diecime d'in principate! Lasa se mérga sub stindartele dvòstre, se elibereze Greci'a de sub jugu, si ne voru mantui pe noi de jugulu loru! Par-ca noi suntemu ferm'a dvòstre! Dvòstra aveti pamenturile si sclavii dvòstre! Jupiti de pe ei macaru si trei pei!“

Ipsilantu: „Domnule slugeru!“

Vladimirescu: „Voevodu! Nu slugeru, domnule Ipsilanti, au disu Vladimirescu, trantindu cu sabi'a de podele.

Ipsilantu: „Te poftescu se taci!“

Vladimirescu: „Saraculu de mine! Cumu se me temu de dta!

Ipsilantu: „Eu incurendu te voiu silì se te temi!“

Vladimirescu: „E! până atunci adio! Speru a ne vedea in curendu! . . .“

Oficiarul rusu, care in tempulu conversatiei privea prin incuietórea usiei, adaoge dicúndu: „La brâulu lui Vladimirescu atárná doue pistóle, si o sabia turcésca in díamante. Elu era mare de statu si spatosu. In capu purtá o caciula nationala nitiósa. Elu era brunu smolitu, cu mustetie lungi, si avea nisce ochi negri cá carbunii, carii ceru resbunare.“

Nota. Acésta este antai'a si ultim'a convorbire între Ipsilantu capulu eteriei grecesi si între T. Vladimirescu capulu insurectiei nationale. in urmarea careia temenduse Ipsilantu, au asasinatu cu tradare pe eroulu romanu.

D'in pomelniculu martiriloru romani dela 1848—49.

(Urmare.*)

In districtulu Alb'a-Iuli'a.

Abrudu, in Iuniu 1849 d'in Cornea 1 barbatu inpuscatu de insurgentii unguri navalitori in comuna.

Maiu 1849 4 barbati spendiurati.

Maiu 1849 d'in Abrudu 32 barbati, 18 femei si 6 copili mai mici de 6 ani, puscati.

Maiu 1849 d'in Rosii'a de munte 1 barb. omoritu fara judecata prin rebelli.

Maiu 1849 Petru Dobra d'in Zlatn'a, 1 barbatu ucisu in urm'a sententiei rebelliloru.

Adamusiu, 26. Octobre 1848 2 barbati omoriti de insurgenti.

Martiu 1849 Szabo János, Copostanu Luca, Ignatiu Mironu, Ignatiu Stefanu, Musta Gerasimu, 5 barbati la sententi'a tribunaleloru redicate de cátra rebelli, ucisi.

26. Octobre 1848 d'in Székelyfalva 1 barbatu omoritu de insurg. navalitori in comuna.

Aciuti'a, Octobre 1848 7 barbati inpuscati de insurgenti.

Gald'a-de diosu, Aprile 1849 8 barbati macelati de insurgenti pre strade.

Gioagiu-de diosu, Aprile 1849 22 barb. omoriti totu asia.

Vintiu-de diosu, 1849 Notariu Iacobu, Ordeanu Potalia, Rosa Toma, Secaranu Iuon, Mihautiu Iuon, Georgiu Tanasie, Gaboru Nicolau, 7 barb., executati la mórte la mandatulu lui Zeyk Antal.

Aprile 1849 1 barbatu omoritu pre strada.

Aprile 1849 Puscariu Nicolau si Barna Iuon, 2 barbati, prensi prin Kemény Samu si inpuscati.

Ampoi'ta, Iuliu 1849 d'in Metesdu 1 barb. omoritu de insurgenti.

Aprile 1849 d'in Siardu 2 barbati omoriti de insurgenti, parte pe strade, parte pe campu.

Iuniu 1849 d'in Kisfalau 2 barbati deto.

Maiu 1849 d'in Barabantiu 1 barbatu deto.

Iuliu 1849 d'in Ampoi'ta 3 barbati deto.

Pagid'a (Apahida), Martiu 1849 1 barbatu puscatu de insurg. pe strada.

Avas (?), 13. Aprile 1849 d'in Gambutiu 4 barbati executati la mórte d'in mand. com. de insurg, Botskai.

Bobohalm'a, Octobre 1849 6 barbati prin insurg. navalitori in comuna, ucisi.

Baia (?), Aprile 1849 15 barbati, 9 femei si 3 prunci omoriti toti si tóte.

Balsi'a, Iuniu 1849 2 barbati, 2 femei si unu pruncu omoriti.

Banesci, Iuniu 1849 d'in Halmagiu 5 barbati omoriti.

Bánpatak, Iuliu 1849 3 barbati omoriti.

11. Aprile 1849, Sindinu Avramu, 1 barbatu. Acest'a fiendu orbu, volí se fuga impreuna cu famili'a in altu satu, fù presu si retienutu de insurgenti, fù mai antaiu vulneratu cu sabi'a de oficiru, apoi inpuscatu.

Barabantiu, Maiu 1849 d'in Tautiu 2 barbati omoriti de insurgenti in comuna.

Bassarabess'a, Fauru 1849 3 barbati omoriti in comuna.

Bii'a (Benye), 20. Iuniu 1849 Matca Dumitru d'in Panade, 1 barb., ucisu la mand. capit. de insurgent. Báthori.

18. Ian. 1849 d'in Al-Benye 1 barb. si 1 femeia omoriti de insurgenti.

Besanu, Aprile 1849 2 barbati asemenea.

Bucerdea, Maiu si Aprile 1849 11 barbati asemenea omoriti.

Blasiu, 19. Iuniu 1849 d'in Blasiu 16 barbati si 4 femei inpuscati de insurgenti.

21. Ian. 1849 d'in Cobili (?) 1 barb. asemenea.

Decembre 1848 1 barbatu macelatu tiranesce.

24. Ian. 1849 Schuster Andreiu, 1 barbatu, deculatu (omoritu) de insurgenti.

Blasielu, Maiu 1849 7 barb. omoriti de insurg.

Iuniu 1849 Turca Avramu, 1 barb., aprendiendu rebellii satulu, acest'a fù aruncatu in focu, unde a si arsu.

Iuniu 1849 3 barbati. 15. Iuniu 1849 d'in Cra-ciunelu 6 barbati, 4 femei si 6 copili. Acesti 19 insi macelati de insurgentii navalitori in comuna.

Barabantiu (Borband), Aprile 1849 1 barbatu totu asemenea omoritu.

Aprile 1849 Ceres Vasilie d'in Siardu, 1 barb., la mandatulu lui (?) fù dumaticatu in bucáti.

Sticus Georgiu, 1 barbatu, fù executatu la do-rinti'a domnei Kádár.

Maiu 1849 14 barbati omoriti pe strade de insurgenti.

Ian. 1849 d'in Cisteming (Cisteiu?) 1 barbatu inpuscatu de rebelli.

Bonya, 9. Novembre 1848 d'in Seplacu 1 barbatu deto.

*) Vedi inceputulu acestui conspectu in Nrii 19 si 20 d'in an. tr. 1870, unde s'a intrecurmatu d'in cause neprevédute.

Boiti'a, Maiu 1849 Braica Ioanu, 1 barb., spen-
diuratu in urm'a sent. dict. de Mihaloiy si Tobi (?).

Micutiu Dumitru. 30. Maiu 1849 Oranu Ionu
Orenindia (?), 2 barbati. Acestia fusera prensi prin
Ribiczei Ferencz, Mihalovici si Tobi si in drumulu
spre Bradu fura duminicati in bucãti.

Maiu 1849 Ioan Braica d'in Selisce, 1 barbatu,
puscatu la mand. lui Ribiczei.

Iuliu 1849 Valia Adamu d'in Valisiora, 1 bar-
batu, fu execut. prin strangu la mand. comandantelui
de infanteria ce fu dislocatu d'in Boiti'a.

Barbul'a (?), 21. Aprile 1849 Ioanu Manu, An-
drei Perdos, Nyany (?) Nyag, Danila Muresianu,
Duntia Samu, 5 barbati, puscati la mand. maiorului
de insurgenti Csepi (Csehi?).

Bordu, 1849 1 barbatu trucidatu (omoritu) de
insurgentii.

Vulperu (Borberek), Aprile 1849 20 barb. si 1
femeia esec. la morte d'in mand. lui Zudor Ferencz.

Borzas (?), Novembre 1848 2 barb. inpuscati de
insurg. navalitori in comuna.

Bradu, 24. Maiu 1849 Virtam Nicolau, Roba
Ionu, Tomus Georgiu, Tomus Ionu, 4 barbati, la
mandatulu lui Hatvani ca comandante de trupa.

Iuliu 1849 d'in Fingiesiu 1 barbatu, de insurg.
omoritu.

10. Oct. 1848 d'in Bradu 9 barbati, 3 femei si
1 pruncu au fostu ucisi de rebelli chiaru in casele
loru.

Iuniu 1849 d'n Bradu 16 barbati, 7 femei si 2
prunci deto.

Iuliu 1849 d'in Bradu 6 barbati deto.

Martiu 1849 Michutia Bufne, Bradu, 1 barbatu,
esecutat la mand. lui Ribiczei Ferencz.

Iuniu 1849 Mita Avramu, Iga Adam, Iga Petru
d'in (?), 3 barbati, la mand. lui Kristori Ferencz.

Aprile 1849 d'in Craciunesci 1 barbatu ucisu in
prensore prin rebelli.

Opreanu Simeon, 1 barbatu, ucisu la mand. lui
Ribiczei Ferencz.

Aprile 1848 Trifa Ionu, Dumitru Teodoru, Trifa
Lazaru si mai 1, totu d'in Mestecanu, 4 barbati, ese-
cutati dupa dreptulu statariu unguurescu.

Simedrie Ionu d'in Mestecanu, 1 barb., prin tri-
bunalulu asediatu de Hatvani, Csutak si Konya, ese-
cutatu la morte.

Opran Ionu si Lazaru Mihaiu d'in Ormindea, 2
barbati deto.

Februaru 1849 Golda Petru d'in Vacea, 1 bar-
batu deto.

Trei barbati d'in Valea Bradului deto.

Oprea Tanasie, Colcia Ionu, 2 barbati deto.

Febr. 1849 d'in Valea Bradului 5 barb. deto.

Oprea Precupu, 1 barbatu, deto.

Aprile 1849 d'in Visc'a 1 barbatu deto.

Branisc'a, 28. Fauru 1849 d'in Bucesdi 1 barb.
inpuscatu de insurgenti.

Aprile 1849 d'in Branisc'a 1 barbatu deto.

Brisnik, (?) Iuniu 1849 1 barbatu omoritu de in-
surgentii.

Bucesdi, Aprile si Iuliu 1849 2 barbati si 2
femei inpuscati de insurgenti.

Buciumu, Iuliu 1849 5 barbati si 3 femei deto.

Budesci, Octobre 1848 2 barbati deto.

Bucuresci (satu), Aprile 1849 3 barbati si 3 fe-
mei deto.

23. Maiu 1849 d'in (?) 1 barbatu deto.

Bucesdi, Maiu 1849 7 barb. si 3 femei inpuscati
la aprederea satului.

Bunisfna, (?) Iuniu 1849 1 barbatu omoritu de in-
surgentii fara judecata.

Burean, 1. Iuliu 1849 4 barbati inpuscati fara
sententia.

Cornea, Iuniu 1849 1 barbatu inpuscatu de in-
surgentii.

Czikmen, (?) Iuniu 1849 1 barb. deto.

Cebea, Octobre 1848 25 barbati omoriti la na-
valire.

Cechelaca, Febr. 1849 1 barbatu ucisu la mand.
lui Tesci (?) Samu d'in Grindu.

Cohesci, Octobre 1848 6 barbati, 3 femei si 9
prunci inpuscati de insurgenti navalitori.

Cimbru (Csombord), Nov. 1848 5 barbati tor-
turati si ucisi de insurgenti.

Octobre 1848 2 barbati omoriti de ungurii d'in
Aiudu.

Octobre 1848 Pecurariu Jenasi d'in Bogonu, 1
barbatu omoritu la mand. lui Jakab Károly d'in Ba-
ginu (Bágyon).

30. Octobre 1848 Boldog Obressia d'in Capta-
lanu, 1 barbatu, omoritu prin Molnár Pál.

Cetate (?), Maiu 1849 Ioanu Buteanu d'in Cov-
nicu (Kapnyikbánya), 1 barbatu, omoritu la manda-
tulu lui Hatvany. (Advocatulu?)

Ciuciu, Octobre 1848 d'in Botezu 1 barbatu si
1 pruncu inpuscati de insurgenti.

Aprile 1849 17 barbati inpuscati la mandatulu
lui Bacsikai.

Csödörtelke, Aprile 1849 1 barbatu omoritu de
insurgentii.

Ciugudu, Aprile 1849 2 barbati deto.

Ciunga, 22. Martiu 1849 1 barbatu deto.

15. Aprile 1849 Todoru Iacobu d'in Hopârta
1 barbatu inpuscatu la mand. lui Katona Abraham.

Zugraf Vasilie, 1 barbatu, duminicatu de insusi
Katona Abraham.

Ciuruleasa, Iuniu 1849 8 barbati si 2 femei in-
puscati de insurgenti.

Cerbelu, Iuliu 1849 1 barbatu deto.

Tielna, Maiu 1849 11 barbati torturati si ucisi
la mand. lui Vadadi László.

Cebea, Maiu 1849 6 barbati si 1 fem. torturati
si ucisi de insurgenti.

(Va urma.)

Starea instructiunii populare in Transilvani'a.

Estragemu d'in raportulu ministeriului magiaru pentru instructiunea publica urmatóriele date, relative la instructiunea populare d'in Transilvani'a. In Transilvani'a frecunteza scóla, d'entre pruncii obligati, 40%; d'entre cei ce au amblatu la scóla sciu scrie si cetí bine 15%. Sunt 349 comune fàra de nice una scóla; in 1924 comunitati inse sunt 2624 scóle; pruncii d'in 281 comunitati frecuentéza scóla in comunitatile vecine. In Transilvani'a, mai departe, cadu pre una milla patrata de pamentu 2·9 scóle, ér pre 1000 locuitori cade 1·263 scóla; invetiatori ordinari sunt 3166, suplenti 264 (intre cari si 25 femei). In fine sunt 356,063 prunci obligati de a frecuentá scóla, d'entre acestia inse frecunteza scóla numai 151,074; pre fia-care invetiatoriu cadu 104 prunci obligati de a amblá la scóla, si 44 d'entre cei ce intr'adeveru frecuentéza scóla. Precumu se vede d'in aceste date, starea instructiunii populare in Transilvani'a este destulu de deplorabile. (Vomu vorbí mai pre largu despre acésta cestiune. Red.)*

Statistic'a intregi poporatiuni a pamentului.

Dupa datele statistice mai noue, numerulu intregi poporatiuni a pamentului se urca la 1228 milióné suffete, d'entre acestia 522,000,000 se tienu de ras'a mongola, 360,000,000 de ras'a caucasica, 190 milióné de ras'a ethiopica, 176 milióné de cea malaica si 1 milionu de ras'a indo-americana. Pre fia-care anu moru 33 $\frac{1}{3}$ milióné, adeca la doue minute more unu omu. Calcululu de mediu-locu pentru durabilitatea vietiei omenesci se pune pre 33 de ani; anulu alu 7-lea 'lu ajunge unulu d'in patru, alu 60-lea unulu d'in 100, alu 90-lea unulu d'in 500 si, in fine, alu 100-lea anu 'lu ajunge unulu d'in 100,000. — Toti ómenii de pre pamentu la olalta vorbescu 3642 limbe diferite, fàra a se computá aici si diferitele dialecte, si profeseza 980 de religiiuni. — In Europ'a se afla in servitiulu militariu totu alu 28-lea nascutu.

Bibliografia.

Catechismulu sanetatiei (Igien'a, Dietetic'a) intocmitu pentru poporulu romanescu si scólele populare elementarie.

Catechismulu antropologicu, intocmitu pentru poporulu romanescu (si scólele elementarie).

Amenduoé de Pavelu Vasiciu, dr. de medicina si chirurgia, magistru de obstetricia, consiliariu de

*) Acestu estrasu ilu reproducemu dupa „Federatiune,” care promitte cà se va mai ocupa de scóle. Asemenea promitemu si noi.
Red. Trans.

scóle regescu in pensiune si asesoriu consistoriale. Temisiór'a. In tipografia lui Ernestu Steger. 1870.

Pretiulu fia-cariua d'in acestea Catechisme este numai câte 25 cr. v. a., si se póte trage de a dreptulu dela dn. auctoriu d'in Temisiór'a, séu si prin libraríi, éra aici in Brasiovu se afla la dn. protopopu Ioanu Petricu.

— Macrobiotic'a séu Maiestri'a de a conserva viati'a omenésca, compusa de renumitul medicu dr. Hufeland, tradusa in romanesc de dr. P. Vasiciu. Tòm. I. si II. costa acuma numai 1 fr. 50 cr. v. a., se afla si la acésta Red.

INVITARE LA PRENUMERATIUNE

la foi'a politica septemanaia „Der Osten,” care cu 1. Ian. si-incepe anulu alu patrlea si, precumu in trecutu, asia si in viitoriu se va luptá pentru egal'a indreptatire a toturoru natiuniloru si pentru cointielegerea popóreloru monarchiei austriace. Abonatii la diuariulu „Osten” primescu regulatu iu fiacare septemana unu suplementu gratuitu, intitulatu „Das Wiener Sonntagsblatt,” in care se voru publicá novelle, descrieri, anecdote, poesie, gaciture si charade cu cele mai pretióse premiuri pentru deslegarile succese.

Pretiulu de prenumeratiune pre unu patrariu de anu face, d'inpreuna cu costulu postale, numai 1 fr. 50 cr. v. a. Noii abonati pre un'a diumatate de anu primescu gratuitu romanulu: „Die Spione des Grafen Bismarck.”

Prenumeratiunile sunt a se face la administratiunea lui „Osten” in Vien'a, Praterstrasse Nr. 50.

SPERANTIA. Fóia literaria besericésca. Organulu societatei de lectura a teologiloru romani d'in Aradu, dupa un'a precurmare de unu anu, cu $\frac{10}{32}$ Ian. 1871 a reaparutu si ese totu in formatu 4°, de duoe ori pe luna, adeca la 1 si 15. Pretiulu in laintrulu monarchiei este 4 fr., éra in afara 5 fr. Dn. asses. consist. G. Dogariu d'in Aradú dede „Sperantiea” una subventiunea generósa de 1000 fr. v. a. Fia cá dn. Dogariu se'si afle imitatori in favórea literaturei nationale si eclesiastice pe atatia, pe càti fiorini a donatu dsa la fondulu „Sperantiea.”

Dictionariulu

UNGURESCU-ROMANESCU

compusu de Georgie Baritiu, Brasiovu 1869, formatu 8° mare, 41 cóle, se afla depusu spre vendiare la librariile din Brasiovu, Sibiiu, Clusiu, Lugosiu, Temisiór'a, cu pretiulu originale ficsu 3 fr. 70 cr. leg. tiépenu cu piele, si 3 fr. 20 cr. v. a. legatu usioru. Anume pentru comitate sunt depuse in Clusiu la librariile dloru I. Stein si Lad. Demjén. In Sibiiu la librari'a Iulius Spreer.